

1-ші топ — «Аспан»

2-ші топ — «Ғылым»

3-ші топ — «Шырақ»

4-ші топ — «Жалын»

Сөздердің актив және пассив қолданылатын түрлері

Бүгінгі сабақтың «МУҒАЛІМДЕРІ»:

Ықыласова Г.Ә.

ФҚТ-21 тобының топ басшысы,
«Жас Отан» ЖҚ Мәдениет және
спорт комитеті төрағасының
орынбасары

Абдиров Ө.Қ.

ФҚТ-21 тобының студенті,
«Алқа» әдеби-сазды ұйымының
төрағасы

Сабақ өту барысы

I. Үй тапсырмасы

II. Білімінді сынап көр

III. Жүйрік болсаң, озып көр...

**IV. Өнерге әркімнің-ақ бар
таласы...**

Баға қою шкаласы

- ☐ Тәртіпке – 5 ұпай
- ☐ Ұйымшылдыққа – 5 ұпай
- ☐ Үй тапсырмасы– 25 ұпай
- ☐ Білімінді сынап көр– 15 ұпай
- ☐ Жүйрік болсаң, озып көр...– 25 ұпай
- ☐ Өнерге әркімнің-ақ бар таласы...-25 ұпай

Үй тапсырмасы.

I тақырып: Сөздердің актив және пассив қолданылатын түрлері

II тақырып: Неологизмдер

III тақырып: Жаңа атаулар

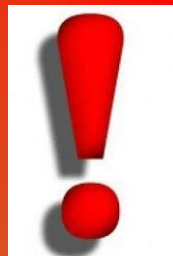
IV тақырып: Көнерген сөздер

Дайындалуға берілетін уақыт-2 мин;
тақырыпты қорғау уақыты-3 мин.

Біліміңді сынап көр...

(тест сұрақтары)

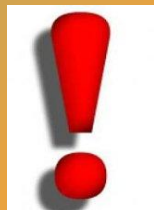
Берілетін уақыт 2 мин.

Тест жауаптары:

1. Сөздік құрамдағы сөздердің қолданылу жиілігі салаға бөлінеді: **A) 2 B) 3 C)6 D)7 E)4**
2. Жалпыхалықтық тұрғыдан алғанда қолданылуы шектеулі, бірақ белгілі бір салада жиі қолданылатын сөздер: A) көнерген сөз B) неологизм C)архаизм **Д)термин** E)историзм
3. Қазіргі кезде көнерген я көнере бастаған сөздер тобы: A) архаизм **B) неологизм** C)историзм D)кітаби сөз E)пассив
4. Көнеру сипаты мен тілдегі қолдану ерекшеліктеріне қарай бөлінеді: **A) историзм, архаизм** B) неологизм, терминдер C) бейнелі сөз, историзм D)архаизм, кітаби сөз E)көнерген сөз, жаңа атаулар
5. Берен сөзі архаизмдердің қай тобына жатады? A) діни ұғымға B) салт-санаға C) үй тұрмысына D)қару-жарақ атауына **E) мата атауына**
6. Әбден ұмытылып, қолданыстан біржола шыққан көнерген сөздердің ерекшелігі: A) түбір қалпында жеке айтылмайды B) мақал-мәтелдерде кездеседі C)мағынасы түсінікті **Д)туынды сөз жасауға қатыспайды** E) туынды сөз ретінде кездеседі
7. Ұя хатшы сөзі историзмнің қай тобына жатады? A) Әскери атаққа қатысты B) Қару-жараққа қатысты **C) Кеңес тұсындағы сөз** D) Тәуелсіздік тұсындағы сөз E) Кеңсе жұмыстарына қатысты
8. Калькалау әдісімен тілімізге енген неологизм: **A) шөгінді** B) сандық C)кітап D)жауынгер E)адам
9. Үндес әйел, мұндас әйел,
Ұлы іске қолдас әйел. Осы өлең жолындағы сөз қолдану ерекшелігі: A) архаизм B) лексикалық неологизм C)кәсіби сөз **Д) индивидуальдық неологизм** E)неологизм
10. 1990 жылы қазақ тілінде жаңа сөз қолданыстың пайда болуына себепкер үш жағдайды атап көрсеткен ғалым: A) К. Аханов **B) Р.Сыздық** C)Ғ.Қалиев D)Ә.Болғанбаев E)Е. Жанпейісов

Жүйрік болсаң, озып көр...

1	2	3	<u>4</u>	5	<u>6</u>	7
8	9	<u>10</u>	<u>11</u>	<u>12</u>	<u>13</u>	<u>14</u>
<u>15</u>	16	<u>17</u>	<u>18</u>	<u>19</u>	<u>20</u>	<u>21</u>
<u>22</u>	<u>23</u>	<u>24</u>	<u>25</u>	26	<u>27</u>	<u>28</u>
			<u>29</u>			

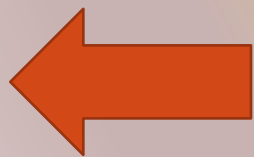

Берілетін уақыт 2 мин.

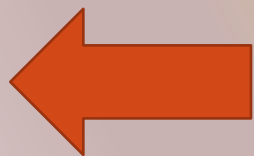

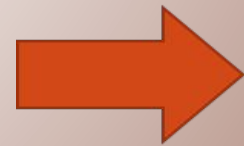
Сөздік құрам қандай сөздермен толығып
отырады?

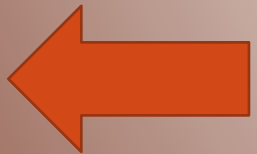
Сөздік құрам жаңа сөздердің есебімен
ТОЛЫҒЫП ТОЛЫҒЫП ОТЫРАДЫ.

Сөздік құрамдағы сөздер қолданылу
жиілігіне қарап неше салаға бөлінеді?

Сөздік құрамдағы сөздер қолданылу жиілігіне қарап екі салаға бөлінеді: актив, пассив қабаттағы сөздер.

Актив сөздерге қандай сөздерді
жатқызамыз?

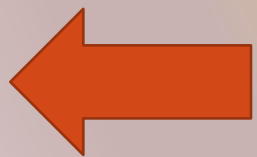

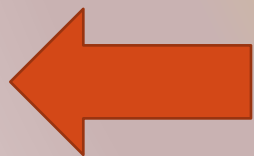
Актив сөздерге терминдер, кәсіби сөздер,
кітаби сөздер, бейнелі сөздерді
жатқызамыз.

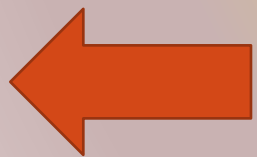
Кең тарамаған, көнерген сөздер тобы - ...

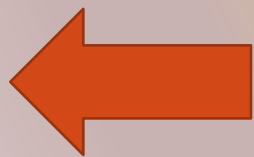
Кең тарамаған, көнерген сөздер тобы -
неологизмдер

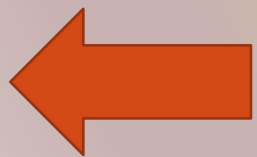
Архаизмдер дегеніміз не?

Архаизмдер халықтың тұрмысына,
дүниетанымына қарай әр дәуірде өзгеріп,
басқаша сөздермен ауысып отырған не ескірген
сөздер.

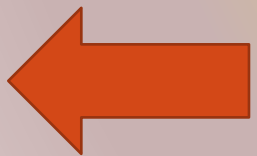

Жарғақ сөзі архаизмдердің қай тобына
жатады?

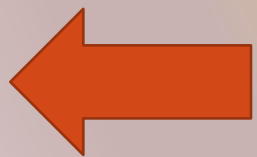

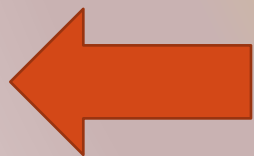
Жарғақ сөзі киім-кешек атауына қатысты
архаизм.

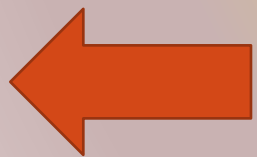
Кеңес үкіметі кезінде қолданудан шығып
қалған бірқатар көнерген сөздер

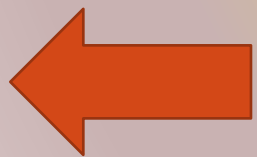
Кеңес үкіметі кезінде қолданудан шығып
қалған бірқатар көнерген сөздер: жыл атаулары,
ай атаулары, діни атаулар

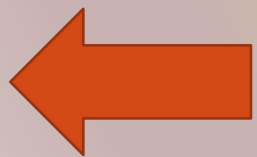
Тарихи сөздерді неше топқа бөлеміз, атаңыз.

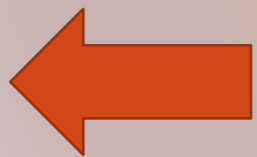
Тарихи сөздерді 3 топқа бөлінеді.

Байрақ сөзі историзмдердің қай тобына
жатады?

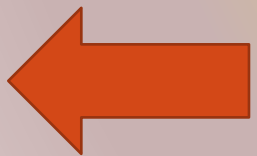

Байрақ сөзі историзмдердің әскери атақ пен қару-жарақ қатысты сөздер тобына жатады.

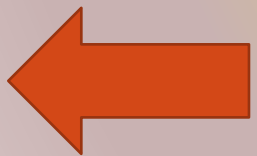

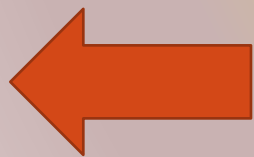
Ауыспалы мағынада қолданылып,
экспрессивтік мән тудыратын сөздер

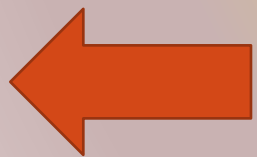
Ауыспалы мағынада қолданылып,
экспрессивтік мән тудыратын сөздер-тарихи
сөздер.

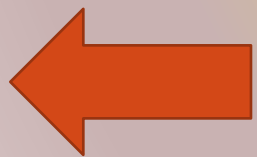
Қай сөздер тобының кейбіреулері жаңа мағына алып сөздік құрамдағы актив сөздерге қайта қосылады?

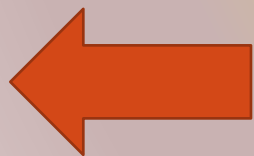
Көнерген сөздер тобының кейбіреулері жаңа
мағына алып сөздік құрамдағы актив сөздерге
қайта қосылады.

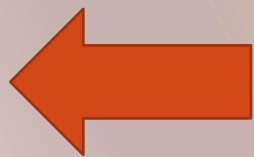
Бірдің кесірі мыңға, мыңның кесірі түменге.
Осы мақалдағы көнерген сөз көнеру дәрежесінің
қайсысына жатады?

Бірдің кесірі мыңға, мыңның кесірі түменге.
Осы мақалдағы көнерген сөз көнеру дәрежесінің
біріншісіне жатады.

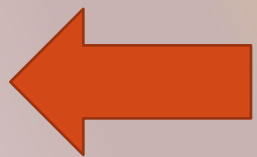

Түбір қалпында жеке айтылмайтын, бірақ белгілі бір туынды сөздердің түбірінде сақталған көнерген сөздерге мысал келтіріңіз.

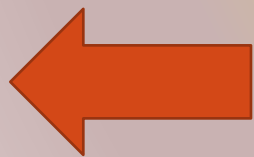

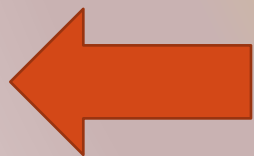
Бүлдіршіндей, баданадай, алпамсадай,
шырадай.

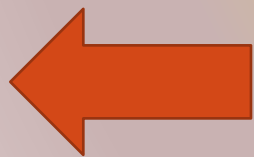
Ғ.Қалиев пен Ә.Болғанбаевтың еңбегі
бойынша тарихи және көнерген сөздер қай
қабатқа кіреді?

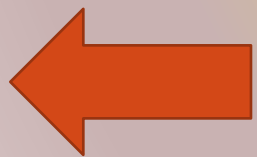
Ғ.Қалиев пен Ә.Болғанбаевтың еңбегі
бойынша тарихи және көнерген сөздер пассив
қабаттағы сөздерге кіреді.

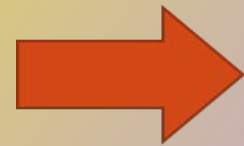
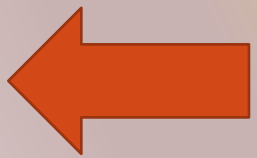
Әлеуметтік желі сөздердің қай тобына кіреді?

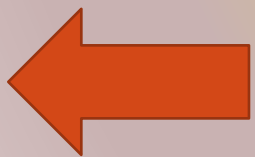
Әлеуметтік желі сөздердің неологизм тобына кіреді.

Қазақ лексикасының жаңа сөздермен толығу
кезеңі басталған жылдар

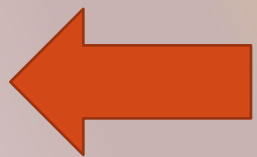

1990 жылдар

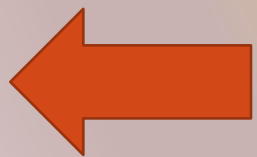

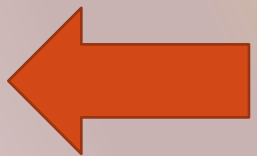
Р.СЫЗДЫҚ қазақ тілінде жаңа сөз қолданыстың
пайда болына себепкер үш жағдайдың біріншісі?

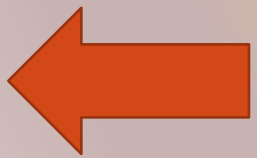
Р.Сыздық қазақ тілінде жаңа сөз қолданыстың пайда болына себепкер үш жағдайдың біріншісі: өмірдің өзі әкелген жаңалықтарды атау қажеттігі.

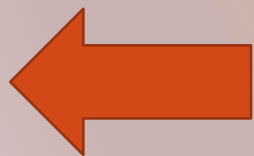
Қай жылдардан бастап устав-жарғы,
информация-ақпарат, репатриант-оралман сынды
сөздер қазақша аталатын болды?

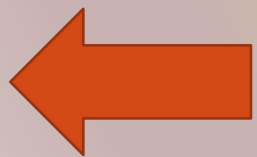
1970-80 жж.

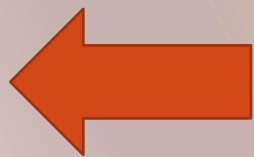
Алғашында экспрессия, көтеріңкілік сияқты
бағалауыштық мәні бар, қосалқы атаулардан
пайда болған сөздер?

Терминдік ресми атаулар

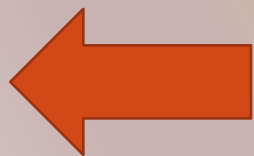

Жаңа атаулар қазақ тілінде қандай тәсілдер
арқылы жасалады?

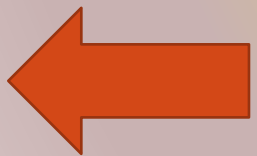

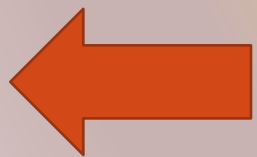
Жаңа атаулар қазақ тілінде сөзжасам тәсілдері
арқылы жасалады.

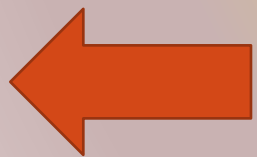
Жұрнақ жалғау арқылы жасалған жаңа атауларға мысал келтіріңіз.

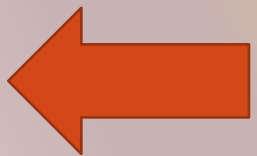
Баспагер, ойынхана, қойылым, бағдарлама

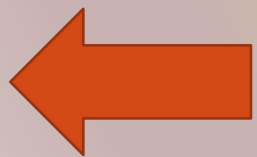
Жаңа сөздер құрамы қандай тәсілмен
толықтырылады?

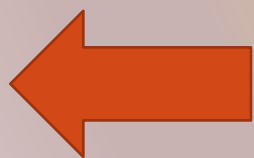
Жаңа сөздер құрамы калька тәсілімен
толықтырылады.

Сөздіктерде бірнеше нұсқада беріліп, жарыса қолданылып жүрген сөздерге мысал келтіріңіз.

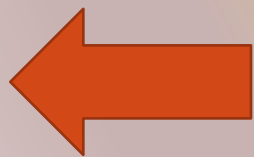

праязык-ана тілі, арғы тіл
указание-нұсқау, ереже
дубликат-көшірме, телнұсқа

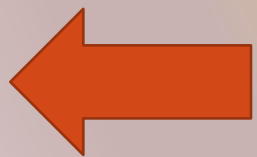

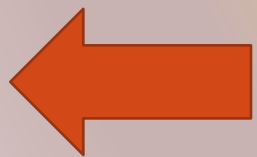
«Жаңа атаулар» сөздігі қашан жарық көрді?

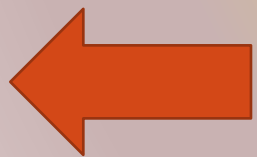
1992 ЖЫЛЫ

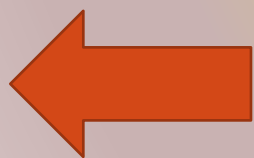
Күнделікті қолданыстағы сөздер қай қабатқа
енеді?

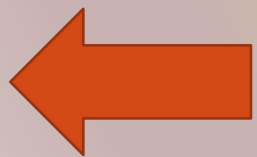
Актив қабатқа жатады.

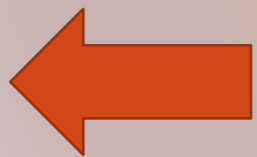
1970-1972 жж. аралығында пайда болған жаңа тұлғалар, мен сөз тіркестері, мағынасы жаңғырған қанша сөз енгізілген?

1200 сθ3

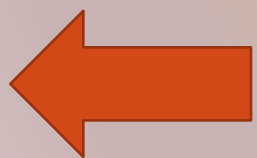

Ә.Болғанбаев пен Ғ.Қалиев еңбегі бойынша
неологизмдердің неше түрі бар?

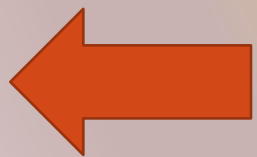

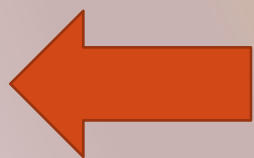
Лексикалық және семантикалық

Жаңа сөздерді бекітуші орган?

Жаңа сөздерді бекітуші орган-Мемлекеттік терминологиялық комитет

СӘТТІЛІК!!!
ҚҰТТЫҚТАЙМЫ
З!!!

Өнерге әркімнің-ақ бар таласы...

(берілген тақырыптар бойынша шағын көрініс)
1-топ: **Көзден кетсе де көңілден кетпеген...**

(актив және пассив сөздер бойынша)

2-топ: **Алтын ғасырдың алтын ұрпақтары...**

(неологизмдер бойынша)

3-топ: **Сен білесің бе?**

(жаңа атаулар бойынша)

4-топ: **Хандық дәуірдегі қазақ халқы...**

(көнерген сөздер бойынша)

Назарларыңызға рахмет!!!